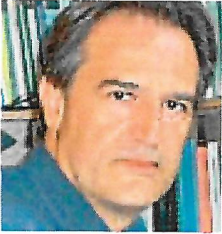

Συνέχιση και εμπλουτισμός της «στρατηγικής εξισορρόπησης» της Τουρκίας

Του Παναγιώτη Τσάκωνα

Καθηγητή Διεθνών Σχέσεων

Πανεπιστήμιο Αθηνών

Επικεφαλής του Προγράμματος Ασφάλειας στο EALAMEP

Απέναντι στη «στρατηγική ένταση» που επέλεξε να αναπτύξει η Τουρκία για μια εξαιρετικά μακρά χρονική περίοδο και σε ολόκληρο το εύρος του ελληνοτουρκικού μετώπου αντιπαράθεσης (από τα ελληνοτουρκικά σύνορα στον Έβρο τον Μάρτιο 2020 μέσω της χρησιμοποίησης μεταναστών και προσφύγων ως "πολιορκητικού κριού" μέχρι την παράνομη διενέργεια ερευνών σε μη οριοθετημένες περιοχές νοτίως του Καστελόριζου από το καλοκαίρι του 2020 μέχρι και τους πρώτους μήνες του 2021) η Ελλάδα έχει αποφασίσει να ακολουθήσει μια στρατηγική εξισορρόπησης.

Αυτό σήμαινε την ενίσχυση της αποτρεπτικής ισχύος της χώρας (η εσωτερική διάσταση της στρατηγικής εξισορρόπησης), με χαρακτηριστικό παράδειγμα την προμήθεια των γαλλικών μαχητικών Rafale. Παράλληλα η Ελλάδα ανέλαβε και συγκεκριμένες πρωτοβουλίες στο επίπεδο της εξωτερικής εξισορρόπησης της τουρκικής απειλής. Οι πρωτοβουλίες αυτές περιλαμβάνουν την διεύρυνση του μετώπου των συμμαχιών της Ελλάδας τόσο στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου (τριμερή και τετραμερή σχήματα στρατηγικών συμμαχιών με χώρες όπως η Κύπρος, το Ισραήλ, η Αίγυπτος, η Ιορδανία, ο Λίβανος, η Παλαιστινιακή Αρχή κ.ά.) όσο και ευρύτερα, μέσω της σύμπτυξης αμυντικών συμμαχιών με συγκεκριμένα αραβικά κράτη, όπως η Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (εξέλιξε την οποία διευκόλυνε η εξομάλυνση των σχέσεων του Ισραήλ με αρκετά αραβικά κράτη στο πλαίσιο εξωραϊσμού της εικόνας του ιδιαίτερα έναντι της νέας αμερικανικής διοίκησης). Κοινός παρονομαστής όλων των παραπάνω στρατηγικών συμμαχιών η αντίθεση τόσο των χωρών της Ανατολικής Μεσογείου που συμμετέχουν στα διάφορα τρι-

μερή και τετραμερή σχήματα όσο και των περισσότερων αραβικών κρατών (με μοναδική ίσως εξαίρεση το Κατάρ) στις ηγεμονικές φιλοδοξίες της Τουρκίας.

Στο πλαίσιο ενίσχυσης της προσπάθειας εξωτερικής εξισορρόπησης της Τουρκίας εντάσσεται και η ανάπτυξη στον υψηλότερο δυνατό βαθμό των σχέσεων της Ελλάδας με τις Ηνωμένες Πολιτείες, ειδικά μετά την εκλογή Μπάιντεν και τη διαφανόμενη πρόθεσή του για την οικοδόμηση μιας εξωτερικής πολιτικής όπου το ζήτημα των αξιών και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί σημαντικό κριτήριο, ειδικά απέναντι σε αυταρχικούς ηγέτες. Στη κατεύθυνση αυτή ο αμερικανός πρόεδρος έδειξε διατεθειμένος με συγκεκριμένες κινήσεις (οικονομικές κυρώσεις, αναγνώριση

“ Οι επιδιώξεις των Η.Π.Α. για την αποκατάσταση της διατλαντικής σχέσης, την αντιμετώπιση της Ρωσίας και την σταθεροποίηση της Ανατολικής Μεσογείου δεν εξυπηρετούνται από την πλήρη ρήξη των σχέσεων της με την Τουρκία ”

της Γενοκτονίας των Αρμενίων) να πιέσει τον Τούρκο Πρόεδρο Ερντογάν να μετακινηθεί από το προνομιακό πεδίο των «προσωπικών σχέσεων» που είχε οικοδομήσει με τον πρώην αμερικανό πρόεδρο Τράμπ σε ένα σαφώς δυσκολότερο πεδίο μιας «θεσμικής σχέσης» που θα ορίζει με περισσότερο σαφή τρόπο το πλαίσιο των αμερικανοτουρκικών σχέσεων θέτοντας «κόκκινες γραμμές», η παραβίαση των οποίων θα έχει συνέπειες που δεν θα καθυστερούν και δεν θα αναβάλλονται.

Ως ιδιαίτερα ενισχυτική της ελληνικής προσπάθειας εξωτερικής εξισορρόπησης της Τουρκίας πρέπει επίσης να ιδωθεί η πρόσφατη (9 Ιουνίου) κατάθεση σχεδίου νόμου στο αμερικανικό Κογκρέσο με την ονομασία US-Greece Defense and Interparliamentary Partnership Act of 2021 –με διακομματική αναγνώριση της Ελλάδας ως πύλων σταθερότητας στην Ανατολική Μεσόγειο-- με στόχο την περαιτέρω ενίσχυση των διμερών αμυντικών σχέσεων Ηνωμένων Πολιτειών και Ελλάδος μέσω της στήριξης και αδειοδότησης της αγοράς των μαχητικών αερο-

σκαφών 5ης γενιάς F-35 και την παροχή δανείων για την προμήθεια νέων αμυντικών συστημάτων από την Ελλάδα. Δεν πρέπει βεβαίως να ξεχνάμε ότι η σχέση Ρωσίας-Τουρκίας θα ληφθεί ιδιαίτερος υπόψη από τον Μπάιντεν θέτοντας όρια στις όποιες αποφάσεις του να ελέγξει ή να τιμωρήσει την Τουρκία για την «μη-συμμαχική» συμπεριφορά της καθώς οι επιδιώξεις των Η.Π.Α. για την αποκατάσταση της διατλαντικής σχέσης, την αντιμετώπιση της Ρωσίας και την σταθεροποίηση της Ανατολικής Μεσογείου δεν εξυπηρετούνται από την πλήρη ρήξη των σχέσεων της με την Τουρκία.

Στην ίδια στρατηγική στοχοθεσία ενίσχυσης της ελληνικής προσπάθειας εξωτερικής εξισορρόπησης της Τουρκίας εντάσσεται βεβαίως η Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία αν και αποδυναμωμένη και χωρίς να διαθέτει σαφή στρατηγική όσον αφορά το μέλλον της ευρωτουρκικής σχέσης εξακολουθεί να αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο διαχείρισης μιας ολόένα και «δυσκολότερης» Τουρκίας. Σήμερα, το ζητούμενο για την Ελλάδα είναι η επίτευξη ενός συνδυασμού —και συγκεκριμένου— της «ανάσχεσης/εξισορρόπησης» των τουρκικών στοχεύσεων στην Ανατολική Μεσόγειο και της «εμπλοκής/δέσμευσης» της Τουρκίας με την Ε.Ε. μέσω μιας διαδικασίας πειθαναγκασμού της. Ο συγκεκριμένος αυτός είναι δύσκολος, αλλά όχι αδύνατος. Η Ε.Ε. έχει συμφέρον στην επίτευξη ενός περιβάλλοντος σταθερότητας στην Ανατολική Μεσόγειο. Ταυτόχρονα, αντιλαμβάνεται ότι οποιαδήποτε συμφωνία και αν συνάψει με την Τουρκία, όπως για παράδειγμα ενδεχόμενη «επικαιροποίηση» της «Δήλωσης Ε.Ε.-Τουρκίας» της 16ης Μαρτίου 2016 για το προσφυγικό/μεταναστευτικό, αυτή δεν μπορεί να εφαρμοστεί με την ελληνοτουρκική αντιπαράθεση και το Κυπριακό πρόβλημα πάντα να κακοφορμίζουν επιηρεάζοντας την ασφάλεια της ίδιας της Ένωσης.

Με ενισχυμένη διεθνή νομιμοποίηση, αξιοπιστία και αυτοπεποίθηση η Ελλάδα πρέπει και μπορεί να διαδραματίσει καταλυτικό ρόλο στην επαναφορά των σχέσεων Ε.Ε.-Τουρκίας σε καθεστώς «εξισορροπητικής εμπλοκής» μέσω της συν-διαμόρφωσης του περιεχομένου της νέας ευρωτουρκικής σχέσης. Στη κατεύθυνση αυτή η Ελλάδα πρέπει να φροντίσει να συνδεθεί η ενδεχόμενη αναβάθμιση της Τελωνειακής Ένωσης Ε.Ε.-Τουρκίας με συγκεκριμένες ελληνικό/ευρωπαϊκό χαρακτήρα προϋποθέσεις, όπως η εγκατάλειψη από την πλευρά της Τουρκίας του casus-belli καθώς και η αποδοχή του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης. ■

Η πανδημία ως επιταχυντής της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης

Του Αλέκου Κρητικού
Ειδικός Σύμβουλος ΕΛΙΑΜΕΠ, Ειδικό Μέλος του Δ.Σ. της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας, πρώην στέλεχος της Ε.Ε. και Γεν. Γραμματέας στα Υπουργεία Ανάπτυξης και Εσωτερικών

Ο Robert Schuman έλεγε στην περίφημη Διακήρυξή του ότι «Η Ευρώπη δεν θα δημιουργηθεί δια μιας, ούτε σε ένα συνολικό οικοδόμημα: θα διαμορφωθεί μέσα από συγκεκριμένα επιτεύγματα...». Σήμερα, εβδομήντα χρόνια μετά, ένας ιός αμφισβητεί για πρώτη φορά την πρόβλεψη του R.Schuman και προκαλεί στην Ευρώπη αλλαγές που δεν είναι σταδιακές, όπως συνέβαινε μέχρι σήμερα, αλλά ραγδαίες.

Η ανάγκη αντιμετώπισης κρίσης δεν άφησε σχεδόν τίποτε ανέγγιχτο στη λειτουργία της Ε.Ε., ούτε καν ακρογωνιαίους λίθους της. Οι πρώτες αρνητικές συνέπειες (κλείσιμο συνόρων, διαγκωνισμοί στην προμήθεια υγειονομικού υλικού κ.λπ.) γρήγορα έδωσαν τη θέση τους σε θετικές και τολμηρές πρωτοβουλίες. Έτσι, επιτράπηκαν, κατ' αρχάς, σημαντικές παρεκκλίσεις από θεμελιώδεις αρχές της λειτουργίας της, όπως η πολιτική ανταγωνισμού και το Σύμφωνο Σταθερότητας και εφαρμόστηκε ένα χωρίς προηγούμενο πρόγραμμα ενίσχυσης της ρευστότητας από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ). Παράλληλα, κινητοποιήθηκαν δανειακοί πόροι εκατοντάδων δισεκατομμυρίων, χαλάρωσαν οι άκαμπτες διαδικασίες υλοποίησης των παρεμβάσεων των διαρθρωτικών ταμείων ενώ λήφθηκε και μια σειρά από άλλα μέτρα σε όλο σχεδόν το φάσμα των ευρωπαϊκών πολιτικών.

Ιδιαίτερα σημαντική και με βαθείς συμβολισμούς για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ήταν και η απόφαση για από κοινού προμήθεια εμβολίων για όλη την Ε.Ε., παρά την απουσία κοινής πολιτικής υγείας. Όπως είχε δηλώσει ο Υπουργός Υγείας της Γερμανίας, η χώρα του και οι άλλες μεγάλες χώρες της Ε.Ε. θα μπορούσαν χωρίς πρόβλημα να διασφαλίσουν, η καθεμιά από μόνη της, την προμήθεια επαρκών δόσεων για τους πολίτες τους: δεν επιχείρησαν όμως τέτοιες μονομερείς κινήσεις επειδή, όπως υπογράμμισε ο Υπουργός, αυτές δεν θα ήταν συμβατές με την αντίληψή τους για την ευρωπαϊκή αλληλεγγύη. Με άλλα λόγια, οι αποφάσεις για ενιαία προμήθεια εμβολίων, εκτός από το αμιγώς υγειονομικό τους ενδιαφέρον, αποτέλεσαν μια υψηλού συμβολισμού εκδήλωση της αλληλεγγύης μεταξύ των χωρών της ενωμένης Ευρώπης. Η κρίση του κορωνοϊού έδειξε και συνεχίζει να δείχνει, με τραγικό όμως, για πολλούς Ευρωπαίους τρόπο, ότι ο στόχος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης δεν έχει πλέον μόνο οικονομικά ή γεωπολιτικά χαρακτηριστικά.

Σημαντική είναι και η πρόσφατη απόφαση της Ε.Ε. να δωρίσει εκατό εκατομμύρια εμβόλια σε φτωχές χώρες. Προφανώς η ποσότητα αυτή πόρρω απέχει από του να δίνει κάποια λύση στο πρόβλημα των χωρών αυτών, έχει όμως ιδιαίτερη αξία ως ένδειξη διαμόρφωσης μιας κοινής στάσης των κρατών-μελών ως προς την παγκόσμια

διάσταση του προβλήματος αυτού και ως μια επί πλέον συνειδητοποίηση της ανάγκης για ενίσχυση της κοινής εξωτερικής δράσης.

Η κορυφαία όμως πράξη αντιμετώπισης των οικονομικών συνεπειών της κρίσης παίχθηκε τον Ιούλιο του 2020 με την ιστορική έγκριση της πρωτοβουλίας Next Generation EU, ύψους 750 δις. ευρώ, η οποία έσπασε δύο «ταμπού»: το ύψος του προϋπολογισμού της Ε.Ε. και την ανάληψη αμοιβαίου χρέους. Συγκεκριμένα, για την περίοδο υλοποίησης των παρεμβάσεων του Ταμείου Ανάκαμψης, ο προϋπολογισμός της Ε.Ε. θα αγγίζει το 2% του ΑΕΕ της, σε σύγκριση με το 1,1% που ίσχυε μέχρι σήμερα. Το αναγκαίο δε για την αύξηση αυτή ποσό προβλέφθηκε να αντληθεί από τις διεθνείς κεφαλαιαγορές, με εγγύηση τον προϋπολογισμό της Ε.Ε.. Η αύξηση του ενωσιακού προϋπολογισμού και η ανάληψη αμοιβαίου χρέους είναι βήματα αποφασιστικής σημασίας προς τη δημοσιονομική ένωση και, συνακόλουθα, προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Ταμείο Ανάκαμψης: ιστορική ευρωπαϊκή πρωτοβουλία

Η επιτυχής αξιοποίηση των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης θα δικαιώσει όσους στήριξαν αυτή την ιστορική ευρωπαϊκή πρωτοβουλία αλλά και θα δώσει πρόσθετα επιχειρήματα σε όσους προτείνουν να προσλάβει το Ταμείο Ανάκαμψης μονιμότερο χαρακτήρα, πράγμα που αποκτά όλο και περισσότερες πιθανότητες να συμβεί. Ένα Ταμείο Ανάκαμψης μόνιμου χαρακτήρα δεν θα αλλάξει μόνο το χρηματοδοτικό και αναπτυξιακό σκηνικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η μόνιμη παρουσία του Ταμείου αυτού στα ευρωπαϊκά πράγματα θα συμπαρασύρει σε μόνιμη αύξηση τον συνολικό προϋπολογισμό της Ένωσης, η οποία όμως δεν θα είναι εύκολο να εξυπηρετηθεί με αύξηση της συνεισφοράς των κρατών-μελών. Η αύξηση αυτή ήδη επέφερε θέσπιση νέων ιδίων πόρων, απ' ευθείας εισπραττόμενων από τις Βρυξέλλες και θα απαιτήσει και άλλους, γεγονός που αφ' εαυτού επίσης θα είναι ένα αποφασιστικό βήμα προς τη δημοσιονομική ένωση. Ταυτόχρονα, ένας τόσο αυξημένος προϋπολογισμός αναπόφευκτα θα χρηματοδοτήσει και πολιτικές που σήμερα καλύπτονται από τους εθνικούς προϋπολογισμούς. Θα «κοινοτικοποιηθεί» δηλαδή και άλλες εθνικές πολιτικές, πράγμα που αυτομόνη θα είναι ένα ακόμη μεγάλο βήμα προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Διαπιστώνεται λοιπόν ότι η πανδημία, πιστή στο αρχαίο ρητό των στωικών φιλοσόφων «ουδέν κακόν αμιγές καλού», μαζί με όλα τα δεινά που επέφερε, συμπύκνωσε μέσα σε ένα χρόνο την τολμηρή προσαρμογή του Συμφώνου Σταθερότητας και των κανόνων ανταγωνισμού στις νέες συνθήκες, τη γενναία ενίσχυση της ρευστότητας από την ΕΚΤ, την εκδήλωση έμπρακτης αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών-μελών απέναντι στην πρόκληση του εμβολιασμού, τη μεγαλύτερη συνειδητοποίηση της ανάγκης για από κοινού εξωτερική δράση, τον σχεδόν διπλασιασμό του ενωσιακού προϋπολογισμού, τη δημιουργία του Ταμείου Ανάκαμψης που θα αφορά συμμετρικά το σύνολο του εδάφους της Ε.Ε., την ανάληψη αμοιβαίου χρέους, τη θέσπιση νέων ιδίων πόρων. Αλλαγές που υπό τις συνθήκες συνθήκες θα απαιτούσαν πολλά χρόνια για να συμβούν και που μία προς μία είναι αποφασιστικά βήματα προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Τι περισσότερο θα χρειαζόταν για να χαρακτηριστεί η πανδημία επιταχυντής της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης; ■

Ελληνικές Σχολές Σκέψεις και ο Τούρκος Πρόεδρος

Του Αντώνη Καμάρα
Ειδικός συνεργάτης
του ΕΛΙΑΜΕΠ

Στην χώρα μας υπάρχουν δύο σχολές σκέψεις για την Τουρκία.

Η μία, ας την αποκαλέσουμε εθνικιστική (η ίδια θα προτιμούσε τον όρο 'ρεαλιστική'), πρεσβεύει ότι την Τουρκία την χαρακτηρίζει διάρκεια στην επιθετική και επεκτατική της πρόθεση έναντι της ελληνικής κυριαρχίας και των κυριαρχικών της δικαιωμάτων (όσο και έναντι προς την Κύπρο). Αυτή η διάρκεια εκτιμάται ότι είναι απόρροια του αυτοκρατορικού παρελθόντος της Τουρκίας, του μεγαλύτερου μεγέθους της, εδαφικού και πληθυσμιακού από αυτό της Ελλάδας, και του 'βαθέως κράτους', δηλαδή της κρατικής γραφειοκρατίας που διατηρεί την αυτονομία της και διαμορφώνει και το πλαίσιο αναφοράς των εκλεγμένων ηγεσιών αναφορικά με την Τουρκική εξωτερική πολιτική και πολιτική εθνικής ασφαλείας. Σε αυτή την ανάγνωση ακόμη και μια προσωπικότητα τόσο πανίσχυρη όσο ο σημερινός Τούρκος Πρόεδρος αργά ή γρήγορα ενσωματώνουν στο πολιτικό τους πρόγραμμα τις δοξασίες του βαθέως κράτους όπως στην περίπτωση του δόγματος της 'Γαλάζιας Πατρίδας'.

Η άλλη σχολή σκέψης, που θα την αποκαλέσουμε την εκσυγχρονιστική, και που έχει ταυτιστεί με την πολιτική του Ελσίνκι, αντίθετα εκτιμά ότι η πολιτική της Τουρκίας, έναντι της Ελλάδος, επιδέχεται ριζικών μεταβολών εφόσον η χώρα μας μοχλεύσει κίνητρα και αντικίνητρα ('καρότα' και 'μαστίγια') υπό την ιδιότητα της ως χώρα μέλους της Ε.Ε.. Η εκσυγχρονιστική σχολή σκέψης λαμβάνει υπόψη τις δομικές μεταβολές στην Τουρκική οικονομία και κοινωνία, όπως η αυξανόμενη εξάρτηση της Τουρκίας από τις εισαγωγές τουρκικών προϊόντων από την Ε.Ε. και τις επενδύσεις της Ε.Ε. στην Τουρκία, καθώς και την έκθεση της Τουρκικής κοινωνίας στα παγκόσμια ρεύματα. Διατείνεται λοιπόν ότι υπάρχει ένα ισχυρό πλέγμα συμφερόντων και νοοτροπιών στην Τουρκία που είναι σε θέση να ανταποκριθεί στα κίνητρα και αντικίνητρα που μπορεί να ενεργοποιήσει η Ελλάδα και να υιοθετήσει έτσι μια πολιτική έναντι της Ελλάδος που είναι μετριοπαθής

και δεκτική σε μια έντιμη συμφωνία βάσει του διεθνούς δικαίου.

Σε αυτή την ανάγνωση της εκσυγχρονιστικής σχολής εντάσσεται η ετοιμότητα του Τούρκου Προέδρου να καταλήξει σε συμφωνία για το Κυπριακό πρώτα με το Σχέδιο Ανάν και πιο πρόσφατα στην συνάντηση της Κραν Μοντιανά. Η εκσυγχρονιστική σχολή σκέψης είναι διατεθειμένη επίσης να αποδώσει ευθύνες, και άρα την ιδιότητα του αίτιου, για την Τουρκική συμπεριφορά, σε αυτό που εκλαμβάνει ως υποκρισία ή ανακολουθία σε επιλογές είτε της Κυπριακής Δημοκρατίας, είτε σε χώρες μέλη της Ε.Ε. όπως η Γαλλία και η Γερμανία, η ακόμη και σε ελληνικές κυβερνήσεις (Κώστα Καραμανλή της Ν.Δ., και του ΣΥ.ΡΙΖ.Α.). Σε αυτή την ανάγνωση τα κίνητρα που έχουν προσφερθεί στην Τουρκία αποδείχθηκαν κενά περιεχομένου μια που α) η Ελληνοκυπριακή πλευρά δεν αποδείχθηκε έτοιμη να συμφωνήσει στον

τιωτική σύγκρουση με την Ελλάδα.

Η εκσυγχρονιστική σχολή είναι σε θέση να καταλάβει ότι α) μία συμφωνία διάσωσης της Τουρκικής οικονομίας με το Δ.Ν.Τ., η απολύτως απαραίτητη προϋπόθεση για να ανακάμψει η Τουρκική οικονομία, θα αποδομήσει το αφήγημα της ισχυρής Τουρκίας του Τούρκου Προέδρου και θα δηλώσει την υποτέλεια της Τουρκίας στον διεθνή παράγοντα λίγο πριν από την εκατοστή επέτειο της ίδρυσης της Τουρκικής Δημοκρατίας από τον Κεμάλ Ατατούρκ β) η συμμαχία του Τούρκου Προέδρου με το εθνικιστικό ΜΗΡ δεν είναι δηλωτική της υποτιθέμενης μακράς διάρκειας του Τουρκικού επεκτατισμού αλλά προϊόν της ανάγκης του Ταγίπ Ερντογάν να διατηρηθεί στην εξουσία πάση θυσία γ) οι οικονομικές και κοινωνικές δυνάμεις που είναι υπέρ της επαναπροσέγγισης της Τουρκίας με την Δύση, και άρα με την Ελλάδα, είναι υπό διαωγμό και οι ίδιες εύχονται μια κλιμάκωση της κρίσης της χώρας τους με την Δύση που θα αποκαθήλωνε τον Τούρκο Πρόεδρο δ) οι πολιτικές συνθήκες στην Κυπριακή Δημοκρατία είναι απαγορευτικές για μια συμφωνία για το Κυπριακό που θα αποτελούσε εφαλτήριο εξομάλυνσης των σχέσεων Τουρκίας και Δύσης όσο Τουρκίας και Ελλάδος ε) ο προβληματικός διεθνής βίος του Τούρκου Προέδρου, εδώ και δέκα χρόνια τουλάχιστον, έχει δημιουργήσει ένα ισχυρό συνασπισμό συμφερόντων και ομάδων σε χώρες σαν τις Η.Π.Α. και την Γαλλία που θέλει να δει το πολιτικό τέλος του Ταγίπ Ερντογάν, όσο πιο γρήγορα τόσο καλύτερα.

Όλες αυτές τις παραμέτρους μπορεί να τις καταλάβει η εκσυγχρονιστική σχολή σκέψης πολύ καλύτερα από την εθνικιστική σχολή σκέψης, διότι έχει επενδύσει γνωστικά στο να καταλάβει αντί να δαιμονοποιήσει την Τουρκία. Επίσης, η εκσυγχρονιστική σχολή σκέψης, προερχόμενη από την κεντροαριστερά, γνωρίζει το πώς αυταρχικά καθεστώτα, όπως αυτό που έχει εγκαθιδρύσει ο Τούρκος Πρόεδρος, έχουν την τάση να διαφύγουν από τα αδιέξοδα που έχει προκαλέσει η διακυβέρνηση τους προσφεύγοντας σε πολεμικές περιπέτειες, ακόμα και αν κάτι τέτοιο αποβεί καταστροφικό για τα εθνικά συμφέροντα των χωρών τους. Τέλος, η εκσυγχρονιστική σχολή σκέψης, που συνδέει την πολιτική εθνικής ασφαλείας μιας χώρας με την πολιτική οικονομία της, γνωρίζει ότι το πλέγμα συμφερόντων που στηρίζει τον Τούρκο Πρόεδρο, επιχειρήσεις και επιχειρη-

“ Η ημερομηνία λήξης αυτής της αντιστροφής των ερμηνευτικών ρόλων των δύο σχολών συμπίπτει με το πολιτικό τέλος του Ταγίπ Ερντογάν ”

οποιοδήποτε εφικτό διακανονισμό του Κυπριακού, η δε Ελλάδα αποδείχθηκε απρόθυμη να ενθαρρύνει την Κύπρο να αποδεχτεί έναν τέτοιο εφικτό διακανονισμό β) ενώ χώρες όπως η Γαλλία και Γερμανία δεν ήταν ποτέ διατεθειμένες να δεχτούν την Τουρκία ως χώρα μέλος της Ε.Ε..

Όσο παράδοξο και αν ακούγεται η άποψη του γράφοντος είναι ότι τα ερμηνευτικά εργαλεία και προσεγγίσεις της εκσυγχρονιστικής σχολής στην παρούσα συγκυρία πρέπει να οδηγήσουν σε μια διάγνωση πολύ πιο απαισιόδοξη, από ότι της εθνικιστικής σχολής, της Τουρκικής συμπεριφοράς στο εγγύς μέλλον. Ο λόγος συνίσταται στο ότι το διεθνές σύστημα, και οι κύριοι δρώντες σε αυτό, είτε δεν θέλουν είτε δεν μπορούν να εξασφαλίσουν την πολιτική επιβίωση του Τούρκου Προέδρου. Άρα η μόνη διέξοδος για τον Ταγίπ Ερντογάν είναι η ανάληψη ακόμη μεγαλύτερων κινδύνων στο διεθνές περιβάλλον, κίνδυνοι που πολύ πιθανόν να συμπεριλαμβάνουν και την στρα-

Η Ελλάδα και το ευρωπαϊκό ενοποιητικό σχέδιο: 40 χρόνια από την Ένταξη στην Ε.Ο.Κ.

Του Σωτήρη Ντάλη

Αναπλ. Καθηγητή Διεθνών Σχέσεων και Ευρωπαϊκής Ενοποίησης στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Από τις εκδόσεις Παπαζήση κυκλοφορεί το βιβλίο του «Η Δύσκολη Ευρώπη. Σε αναζήτηση της νέας Ευρωπαϊκής αλληλεγγύης»

ματίες που βασίζονται για την επιβίωση τους στην πρόσβαση τους στους κρατικούς πόρους, απειλούνται από την προσέγγιση της Τουρκίας με τον Δυτικό παράγοντα και από την συνεπακόλουθη εξυγίανση της Τουρκικής οικονομίας στο πλαίσιο ενός νέου προγράμματος με το IMF. Άρα ο Τούρκος Πρόεδρος δεν είναι σε θέση να διαπραγματευτεί μια συμφωνία με το IMF, με τους σχετικά ευνοϊκότερους όρους που θα εξασφαλιζόταν από τις Η.Π.Α. σε αντάλλαγμα την γεωπολιτική συμμόρφωση της Τουρκίας.

Με άλλα λόγια, η εκσυγχρονιστική σχολή σκέψης στην σημερινή συγκυρία καλείτε, με βάση το εύρος των δικών της ερμηνευτικών εργαλείων, να αναγνωρίσει ότι α) η μόχλευση κινήτρων και αντικινήτρων της Ελλάδας, που απορρέει από την ιδιότητα της ως χώρας μέλους της Ε.Ε., δεν είναι σε θέση να επηρεάσει την συμπεριφορά του Τούρκου Προέδρου β) ο Τούρκος Πρόεδρος μπορεί κάλλιστα να καταφύγει σε πολεμικές περιπτώσεις, και κατά της Ελλάδας, σε βαθμό μάλιστα που να αντίκεινται στον μακροχρόνιο υπολογισμό και στόχευση, που αποδίδει η Ελληνική εθνικιστική σχολή σκέψης, στον Τουρκικό επεκτατισμό.

Αν αξιολογούμε ότι στην σημερινή συγκυρία η εκσυγχρονιστική σχολή σκέψης πρέπει να είναι ακόμη πιο απαισιόδοξη από ότι η εθνικιστική σχολή για τους κινδύνους που διατρέχει η χώρα μας από την Τουρκία, αυτό δεν θα διαρκέσει επ' αόριστο. Για την ακρίβεια η ημερομηνία λήξης αυτής της αντιστροφής των ερμηνευτικών ρόλων των δύο σχολών συμπίπτει με το πολιτικό τέλος του Ταγίπ Ερντογάν. Είναι απολύτως βέβαιο ότι ο διάδοχος του σημερινού Τούρκου Προέδρου θα υποχρεωθεί να αντιμετωπίσει τις ανισορροπίες που έχουν σωρευθεί στην Τουρκική οικονομία. Για να καταφέρει κάτι τέτοιο με τους ευνοϊκούς όρους και άρα με το μικρότερο δυνατό πολιτικό κόστος θα πρέπει να επιστρέψει την Τουρκία στην γεωπολιτική νομιμοφροσύνη. Εκείνη θα είναι και η κατάλληλη στιγμή για την εκσυγχρονιστική σχολή να καταστήσει εκ νέου επίκαιρα τα κίνητρα και αντικίνητρα που θεωρεί δέοντα για την επαναφορά των ομαλών και αμοιβαίως επωφελών ελληνοτουρκικών σχέσεων. Μέχρι τότε θα πρέπει, αν θέλει να παραμείνει πιστή στις γνώσεις που ίδια κατέχει, να είναι πιο γεράκι από τα γεράκια, με τα οποία παραδοσιακά κονταροχτυπιέται, όσον αφορά τις προθέσεις της Τουρκίας για την Ελλάδα.

Η άνοιξη θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και εποχή της ευρωπαϊκής αισιοδοξίας και ελπίδας. Τον Μάιο του 1945 τελειώνει ο καταστροφικός Β' Παγκόσμιος Πόλεμος και πέντε χρόνια αργότερα τον Μάιο του 1950 μπαίνουν τα θεμέλια του ευρωπαϊκού οικοδομήματος.

Στις 9 Μαΐου του 1950, σε μια ομιλία εμπνευσμένη από τον Γάλλο τεχνοκράτη Ζαν Μονέ, ο Υπουργός Εξωτερικών της Γαλλίας Ρομπέρ Σουμάν, προτείνει την από κοινού εκμετάλλευση των βιομηχανιών άνθρακα και χάλυβα της Γαλλίας και της Γερμανίας και τη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής οργάνωσης, στην οποία θα μπορούσαν να συμμετέχουν όλα τα ευρωπαϊκά κράτη και η οποία θα συντονίζεται από ένα ευρωπαϊκό όργανο, την Ανώτατη Αρχή.

Η ιστορική διακήρυξη Σουμάν υπογράμμιζε μεταξύ άλλων πως, «η παγκόσμια ειρήνη δεν μπορεί να διαφυλαχθεί αν δεν αναληφθούν δημιουργικές προσπάθειες ανάλογες των κινδύνων που την απειλούν. Η συμβολή που μπορεί να έχει μια οργανωμένη και ζωντανή Ευρώπη στον πολιτισμό είναι απαραίτητη για τη διατήρηση ειρηνικών σχέσεων. Διαδραματίζοντας για περισσότερο από είκοσι χρόνια το ρόλο πρωτεργάτη για μια ενωμένη Ευρώπη, η Γαλλία είχε πάντα ως ουσιαστικό στόχο να υπηρετεί την ειρήνη. Επειδή δεν επιτεύχθηκε η Ευρώπη, είχαμε πόλεμο».

Σήμερα, η Ευρωπαϊκή ενοποίηση σηματοδοτεί πρωτίστως την ειρήνη στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο που δοκιμάστηκε τόσο σκληρά στη διάρκεια του 20ου αιώνα. Η Ευρωπαϊκή ενοποιητική διαδικασία σημαίνει όμως και ένα πρότυπο ανάπτυξης μοναδικό στον κόσμο, που συνδυάζει κάποιες πολιτικές αλληλεγγύης με αντικειμενικό σκοπό μια ανάπτυξη που πρέπει να συμμερίζομαστε όλοι.

Είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς σήμερα την Ευρώπη χωρίς την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Και είναι πιο δύσκολο να φανταστεί κανείς της Ελλάδα εκτός Ε.Ε.. Αν επιχειρούσαμε μια σύντομη αλλά χρήσιμη αναδρομή στην ευρωπαϊκή πορεία της χώρας, θα συναντούσαμε εκείνες τις πολιτικές προσωπικότητες που τις χαρακτήριζε ο εξωστρεφής πατριωτισμός και συνέδεσαν τη χώρα μας με το ευρωπαϊκό Σχέδιο. Η Ελλάδα,

ήταν η πρώτη χώρα που υπέβαλε αίτηση σύνδεσης στην Ε.Ο.Κ. το 1959 (κυβέρνηση Κωνσταντίνου Καραμανλή). Πρόεδρος της ελληνικής αντιπροσωπείας στις διαπραγματεύσεις για τη σύνδεση με την Ε.Ο.Κ. (1957-1961), ήταν ο Γιάγκος Πεσμαζόγλου και πρωτοστάτησε στις διαπραγματεύσεις που οδήγησαν στην υπογραφή της Συμφωνίας των Αθηνών, το 1961.

Κορυφαία προσωπικότητα που υπηρέτησε το ευρωπαϊκό όραμα και τη θέση της Ελλάδας σε αυτό, ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, ξεχωρίζει για τον ιστορικό ρόλο του και την καθοριστική συμβολή του στην ένταξη στην Ε.Ο.Κ. με την ιστορική υπογραφή στο Ζάμπειο στις 28 Μαΐου 1979.

Ακολούθησε η διακυβέρνηση Ανδρέα Παπανδρέου και η «ευρωπαϊκή προσαρμογή» του ΠΑ.ΣΟ.Κ. μέσω των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων.

Στη συνέχεια έχουμε την κυβέρνηση Κωνσταντίνου Μητσοτάκη, η οποία συνέβαλε στην ενίσχυση του ρόλου και του λόγου της Ελλάδας μέσα από τις διεργασίες μετάβασης από την Ε.Ο.Κ. στην Ε.Ε. το 1992.

Την ενίσχυση του ρόλου της χώρας μας στην ευρωπαϊκή ενοποιητική διαδικασία ολοκλήρωσε με εύστοχο τρόπο ο Κώστας Σημίτης με την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωζώνη το 2001 (συμπληρώσαμε 20 χρόνια φέτος) και την καθοριστική συμβολή του στην ένταξη της Κύπρου.

Από την 1η Ιανουαρίου 1981, που ξεκινά η ενσωμάτωση της Ελλάδας στην ενωσιακή διαδικασία, η χώρα μας ακολούθησε μια στρατηγική επιλογή που οδήγησε στη βαθύτερη ενσωμάτωσή της στο ευρωπαϊκό ενοποιητικό σχέδιο. Αυτή είναι και η υψηλή στρατηγική που υπηρέτησαν οι περισσότερες κυβερνήσεις.

Φέτος γιορτάζουμε αυτά τα 40 χρόνια συμμετοχής της χώρας στην ενοποιητική διαδικασία. Θα πρέπει και σήμερα να εξηγηθεί, πως η ελληνική κυριαρχία διασφαλίζεται μέσα από την ενίσχυση της συλλογικής ευρωπαϊκής κυριαρχίας. Γιατί τα τελευταία χρόνια, κάποιοι επιχειρήσαν να εμφανίσουν την εθνική κυριαρχία ως έννοια ασύμβατη με το ευρωπαϊκό σχέδιο. Σήμερα, πρέπει να το έχουν καταλάβουν κι αυτοί που θεωρούσαν το ευρώ αιτία της ελληνικής κρίσης και υποστήριζαν το 2015 την αποχώρηση της Ελλάδας από την Ευρωζώνη. Και πρέπει να τους θυμίσουμε πως η χώρα δεν κατέρρευσε γιατί η Ευρωζώνη λειτουργεί ως δίχτυ ασφαλείας.

Ας αποφύγουμε λοιπόν τους μοιρολατρικούς τρόπους σκέψης και ας πορευτούμε σε μια ευρωπαϊκή κανονικότητα με γνώμονα έναν εξωστρεφή πατριωτισμό που θέλει την Ελλάδα να προκόβει σε μια ισχυρή και ενωμένη Ευρώπη.